

Sohase volt jó az a nagy sietség

Jean Bouret fiatal szatócs volt valami béarni faluban, mérte a pántlikát az asszonyoknak és apálinkát a férfiaknak, imádta az Istent, és tisztelte a királyt, ami elég ritka dolog volt ebben az időben Franciaországban. Mert XV. Lajos volt akkor a király, akit nehéz volt tisztelni, és nem volt könnyű imádni az Istent, akinek kegyelme a rothadtságnak ilyen tömegével töltötte be Szent Lajos királyi székét. A szatócs azonban jámbor szívű ember volt, született megelégedő, aki a pántlikának mindig csak a színét dicsérgette, és az életnek se tapogatta soha a fonákját. - Minden úgy van jól, ahogy van - csitítgatta mosolyogva a meg-megvaduló parasztokat -, a főaz, hogy kövér legyen az asszony, mert akkor győzi szoptatni a gyereket, és nem kell beleannyi kenyeret tömködni. Olyan jó ember volt a szatócs, hogy menedéket adott még az adószedőnek is, mikor a parasztok azzal az istentelen szándékkal kergették végig a falun, hogy belefojtják az Adourba. - Isten óvja a királyt! - nyitott neki ajtót Jean Bouret, akinek alázatos szíve a végrehajtóban istisztelte az Isten kegyelméből való hatalom kisugárzását. S úgy vettette meg az elcsigázottembernek a saját ágyát a feleségével, mintha maga a király tévedt volna be hozzájuk, s feleannyi vizet öntött a pohár tejébe, mint a magáéba. A végrehajtó hálás ember volt, s mikor másnap éjszaka elhagyta a falut, hogy dragonyosokat kérjen Toulouse-ból, egy levelet adott a szatócsnak. - Eredj be ezzel Lyonba, jó ember, hogyha ráérsz, és vidd el arra a címre, amit ráírtam. Ott megkeresed az én nagybátyámat, aki selyemtakács, és a hozzám való emberségedért megtömi az szákad selyemnyesedékkal, amivel te itt nagy vásárt csinálhatsz. Én pedig megígérem neked, hogy majd csak akkor hozom ide a dragonyosokat, mikor te már eladtad a portékádat. Mert ha én kaszálatok előbb, mint te, akkor neked itt egy szál széna se marad. A szatócs még azon a hajnalon föltarisznyázta magát a lyoni útra, hiába akaszkodott a nyakába a felesége, hogy legalább egy hetet várjon még, mert ő úgy érzi, hogy akkor már mint apaindulhat útnak. - Nem úgy lesz ez - nevetett boldogan Jean Bouret -, akkor kell belemarkolni a szerencsekötőjébe, mikor elénk tartja. Én majd csak a keresztelőre érek haza, de akkorra olyan selyem-pólyát hozok a fiadnak, amilyenben a bayonne-i Szent Szűz tartja az övét. Azzal megcsókolta az asszonyt, igaz béarni módjára keresztet vetett neki a homlokára, a kétszemére és a megáldott ölére, aztán fölült az öszvére, és nekivágott a nagy útnak. A bayonne-i Madonna megőrizte minden bajtól, tizednapra szerencsésen megérkezett Lyonba, demivel már rásötétedett, nem indult el az idegen városba a selyemtakácsot megkeresni, hanem megszállt egy városszéli

fogadóban, ahol olcsón mérték a kosztot és a kvártélyt. Itt megette akásalevesét, megitta az almaborát, aztán fölment a szobájába, hogy eltegye magát másnapra. Ahogy vetkőzni kezd, hallja, hogy nyílik és csapódik a mellette levő szoba ajtaja, aztán beszélgetés szűrődik át a vékony falon. Jean Bouret, mint afféle szatócs, kíváncsi természetű ember volt, egy-egy elejtett szóból a király nevét is kivette, azért odanyomta a fülét a vékonyfalra. - Vállalta Damiens? - hallott egy kérdő hangot. 312- Rá esett a sors - felelte egy másik hang. - Vagy ő öl, vagy őt ölik. Franciaországot meg kell menteni. A szatócsnak a torkába szaladt a szíve. Szeretett volna cselekedni, de még jobban hozzátapadta falhoz. - Törrel? - Az a legbiztosabb. - Hol? - Ahol éri. A ringyóinál legkönnyebb megtalálni. Jean Bouret elnyújtott ásítást hallott, székek tologatását, ágyrecsegést, aztán csönd lett. Kitámolygott a havas udvarra, és elkezdett töprengeni. Biztos, hogy a királyt akarják megölni, mitévő legyen? Ha lármát üt, magát keveri bajba, és mégse menti meg öfelségét. Ha okosan végzi a dolgát, megszabadul a király, és őbelőle nagy embert csinál. Az ivóban még világosságot látott, félrehívta a kocsmárost. Kiket szállásolt az övével szomszéd szobába? A fogadós vállat vont, tudja is ő. Jómódú emberek lehetnek, mert nagyongorombák voltak, mikor megérkeztek. De miért kérdezi az úr? A szatócs nagyon ravasz akart lenni. Azt mondta, úgy vette ki a beszélgetésükből, hogy aspanyol király kémei, jó lenne őket szemmel tartani. A fogadós fanyalogva vakarta a tarkóját. Mit ártsa ő magát a királyok dolgába? Azokból ő meg nem él, mert azok nem önála vesznek kvártélyt. - De azért csak őriztesse reggelig az ajtójukat - erősködött Jean Bouret -, vagy legalábbis addig, még én a rendőrinspektort előkerítem. Reggelre a rendőrinspektor elő is került, de akkorára a két spanyol kémnek hűlt helye volt. A fogadós nagyot nézett, mikor számon kérték tőle a meglépett vendégeket. Mi köze neki hozzá, hogy hova lettek? Kifizették a számlájukat, és elmentek. Neki nem mondta senki, hogy kapaszkodjon a gallérjukba. Nem tudja, hogy ez az úr mit beszél, őt nem figyelmeztettesem mire, alighanem álmodta az egészet az almabortól. - Az bizony meglehet - nevetett a rendőrinspektor, és a szatócs is legjobbnak látta mentege-tődzni, és bocsánatot kérni. Még örült, hogy ő nem keveredett gyanúba, és elhatározta, hogy fölmegy Párizsba, magának a királynak tesz jelentést. Öszvérháton való megtételre azonban rosszallotta az utat, azért eladta az öszvért, és jegyet váltott magának a postakocsira. - Hiszen visszafelé úgyszólván a magam négylovas batárján teszem meg az utat. Ha ugyan visszaereszt a király, és nem Bouret asszonyt hozatja fel az udvarhoz - számolgatta magában ajövendőt. Azonban gazda nélkül számított, azaz hogy a király nélkül. Éppen karácsony napján érkezett meg

Párizsba, s rögtön tisztába jött vele, hogy ezen a napon ővele senki szóba nem áll. Másnap megtudta azt is, hogy magafajtajú embert hétköznapi se eresztenek a király elé.- De ha valami nagyon nagy dolgot akarnék tudomására adni? - kérdezte a svájci gárdistát, akimásnapos hangulatban leereszkedett hozzá.A svájci elnevette magát, és elkezdte dúdolni a friss chansont, amelynek szerzőjét épp akkorkerestette madame du Barry a titkos políciával:Diane, Bacchus et CythèreDe ta vie abrègent le cours... 313- A király életéről van szó - pirult el a szemérmes béarni.- Az más, barátom - fütttyentette el magát a zsoldos -, az Berryer úrra tartozik, ez a zug éppenoda visz az ő minisztériumába.Berryer úr volt a rendőrminiszter, akit a király rendkívül nagyra becsült mint író is. Tudniillikminden reggel ő foglalta írásba azokat a friss szerelmi pletykákat és kalandokat, amiket hajnaligösszeszedett a rendőrség a főurakról és dámákról. A rapportot mindig együtt szervírozták afelségnek a csokoládéjával; volt úgy, hogy a csokoládéhoz hozzá se nyúlt, de a jelentéseketmindig élvezte.A rendőrminiszterhez, aki éppen a rapporton dolgozott, nem volt könnyű bejutni, de a falusiembert földúlt ábrázata mégis besegítette a nagyúr elé.- Mit akarsz? - förmedt rá mérgesen.- Uram, meg akarják ölni a királyt - nyöszörögte a szatócs.- Kicsoda? - mosolygott gúnyosan Berryer úr, aki nem volt ijedős ember, és különben ismegszokta már a rémhíreket.Ez a mosolygás egészen elvette az eszét a jó Bouretnek. Egyszerre kitörte a verejték,dörzsölgette a homlokát - hiába, nem tudja kimondani a gyilkos jelölt nevét.- Dad... Did... nem, nem tudom most, pedig a nyelvemen forog a neve... Törrel öli meg! Eskü-szöm a bayonne-i szent szűzre! A lyoni fogadóban beszéltek...A spanyol kémek... Igen, tudommár... Domi... mégse az volt... mindjárt csak...A rendőrminiszternek megesett a szíve a dadogó emberen, barátságosan elküldte haza, hogyírja meg otthon, amit mondani akar, hátha úgy jobban szolgál az emlékezőtehetsége. Bouretszót is fogadott, elindult a szállására, mire hazaért, eszébe jutott neki a Damiens neve, mindjártneki is veselkedett a jelentésnek, s írta reggelig, s nagyon szép volt tőle, hogy akkorára készenlett vele. Mert ő otthon csak krétával szokott írni, azzal is csak az ajtóra, oda is csak jeleket,amiket a francia akadémia bizonyosan druida-írásnak tartott volna. Mindegy az, majd elolvassaezt ő maga a miniszternek.Oda azonban nem eresztették többet, az írást elvette tőle valami scribe, be is vitte aminiszternek, de az csak azt üzente neki, hogy menjen dolgára, és ne ártsa magát a máséba,hanem örüljön, még szépen van. Az se ért semmit, hogy félóra múlva megint ott volt, éskövetelte, rögtön vigyék a miniszter elé, mert neki nagyon nevezetes mondanivalója van, aHárom íjászhoz címzett fogadóban, ahol ő lakik, most szállt meg egy papformájú ember, és őhallotta, hogy azt

Damiens úrnak szólították. Erre azután nemcsak kinevették, hanem ki is dobták, és megmondták neki, hogy ha még egyszer odatolakszik, akkor úgy beeresztik, hogy ki se eresztik többet. Jean Bouret egyszerre kijózanodott, meg is haragudott, meg is szégyellte magát, mi köze nekia más dologához, Berryer úr vigyázzon a királyára, ahogy tud, ő bizony hazamegy Béarnbakeresztelőre, mégpedig gyalog, mert most már se öszvére, se pénzecskéje, az eleségét is majdúgy kell összekoldulni az úton. Még nem ért el másfél napi járásföldre, mikor Robert François Damiens, a hánytvetett életülakatos Versaillesban beleszúrta a kését a trianoni kastélyból kilépett francia királyba.

314- Hopp, itt nagy baj van - sápadt el Berryer úr, mikor a hírt megjelentették neki. Nem a felségregondolt, hanem a béarni szatócsra. Hiszen ha annak eljár a szája, és eldicsekszik vele fűnek-fának, hogy megmondta ő ezt előre, akkor ő nem szerkeszt többet pikáns rapportokat a legkeresztényibb király öfelségének, hanem mehet pókokat szelídíteni a Bastille-ba. Első dolga volt a szatócs írásos jelentését tűzbe vetni, a második, kiküldeni fogdmegeit, hogy eredjenek a nyomába a piros képű béarninek a lyoni úton, és nála nélkül vissza ne térjenek. Harmadnapra lefogták Jean Bouret istenfélő és királytisztelő francia polgárt, vason cipelték vissza Párizsba, és anélkül hogy kihallgatták volna, bedugták a Bastille-ba, a nagy bűnösökcéllatorába, és ottfelejtették harminckét esztendeig. A nagy forradalom szabadította ki 1789-ben mint magával tehetetlen, vak és süket aggastyánt. Malesherbes, aki memoárjaiban följegyezte az esetet, azt mondja, Jean Bouret volt az egyetlen ember a világon, aki a Bastillepusztulását megsiratta, és nyöszörögve kérdezte fűtől-fától, hogy hol lakjon ő ezután?